

ESTRADA TUSHUNCHASI VA UNING YOSHLAR HAYOTIDAGI O’RNI

Muallif: T.Davlatov¹

Affilyatsiya: NamDU, San’atshunoslik kafedrası o’qituvchisi¹

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14512235>

Ma’lumki, jahon xalqlari azaldan bir-birlari bilan siyosiy, ijtimoiy, savdo- sotiq va madaniy aloqada bo’lib kelgan. Har bir xalqning go’zal, mukammal va arziguli an’anasi odati boshqa xalqlar ananalariga o’z ta’sirini ko’rsatgan. Buni biz hozirgi davrimizdagi yoshlarimiz orasida *g’arb estrada uslubidagi* musiqa janrlarining ommalashgani bilan solishtirsak to’g’ri bo’ladi. Demak, o’tmishdan xalqlarning turli hayotiy tizimlarida boshqa xalq an’analariga o’xshagan jarayon muqarrar ekan. Biz shu omiini kasbiy musiqa san’ati tizimida tasavvur qilishiga harakat qilamiz. Odatda, musiqiy asarning « nomi », «shakli», «tovush- Qatori», «matni» boladi.

Asrlar davomida xalqlarning o’zaro munosabatlarida esa nomlanishlar (iboralar). Asarlarning tuzilish shakllari, so’z tuzilishlari, musiqiy cholg’ularda qiyosiy o’xshatmalar ko’p bo’lgan. Maqomlarning nomlanishida umuman olganda, bu tizim maqomot deiladi. Ammo, Ozarbayjonda niug’om. o’zbek- tojik xalqlarida maqom deb yuritiladi. Ayrim xalqiarda o’zgacha (hindlarda raga; mag’rib. arablarda nuba) nomlanadigan bu musiqa turi kasbiy musiqaning eng yirik shaklidir. Sharq xalqlarining musiqiy cholg’ularida ham juda ko’p o’xshashliklar mavjud.

Jumladan, rubob sozi o’tmishda Sharq xalqlarida «rebaba». «rabab» nomlari bilan keng ommalashgan. Tanbur sozi ham hindlarda — tambura, arablarda tambura, uyg’urlarda - tombur deb vuritilib kelinadi. Urma cholg’ular ko’pgina Sharq xalqlarida daf, daff, dapp, def degan nomlarda uchragani kabi, damli sozlar ham “nay”, “nev”, “ney”, “noy”, “surnay” esa “zurna”, “suma” nomi deb qo’llaniladi. Ushbu jarayon nafaqat ularning nomlarida, balki cholg’u sozlarida ham yaqqol ko’rinib turadi. Shuni alohida ta’kidlashi lozimki, bular Sharq xalqlarining turmush tarzi. e’tqodi. mashg’uloti birligidan kelib chiqqan. Shu bois, Sharq xalqlari an’analarining ko’p jihatlarida biz turli o’xshashliklar borligining guvohi bo’lamiz.¹

Dastlabki paytlarda uning qo’llanish doirasi nihoyatda keng bo’lganligi bilan tavsiflanadi. Bu xususda O.Bekovning quyidagi fikr-mulohazalari e’tiborlidir: “Yorqinrang-barang, keskin o’zgarishlar asosida tuzilgan, ammo o’zaro bog’lanmagan estrada kontserti amalda barcha badiiy ijodiyotning nazm va musiqadan to tsirkgacha qariyb barcha turlari namunalarini o’z komiga torta olishga “qodir” ekanligini namoyish etdi. Filarmonik kontsert va teatr spektakllaridan farqli o’laroq tomoshabin va artistlar orasidagi o’ziga xos muloqat, yengil bog’liqlik kabi estrada san’ati ijrochilik tabiatining asosiga aylandi. Shu jumladan, tomosha jarayonida tinglovchi bilan doimiy, bevosita

¹Mirzaeva N.A. Xonandalik uslubiyoti asoslari. Ma’ruzalar matni. Toshkent. 2008.

bog'liq bo'lish holati o'ziga xos konferans kabi estrada janrining yuzaga chiqishiga ham sabab bo'ldi"².

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori nafaqat estrada qo'shiqchiligi sohasida faoliyat yurituvchi sub'ektlar, balki umuman musiqa san'ati ijrochiligi bilan shug'ullanuvchi guruhlar va yakka shaxslar ijodiy faoliyati uchun keng yo'l ochib berdi va mazkur soha vakillari oldiga tegishli vazifalarni qo'ydi.

Ayniqsa, "san'atkorlarning ijodiy nufuzi, mahorati, professional malakasi, repertuar saviyasi"ga qarab "O'zbeknavo estrada birlashmasi" tomonidan maxsus ruxsatnoma (litsenziya)lar berilishi yo'lga qo'yildi. Bu mazmunan sayoz, badiiy jihatdan zaif qo'shiqlarning ma'naviy tarbiyaishiga salbiy ta'sirko'rsatishini cheklash bilan birgalikda, kasbiy ijrochilik me'yorini belgilashda muhim omil bo'ldi. O'z-o'zidan litsenziya asosida faoliyat yuritadigan san'atkorlarning maqomi kasbiy ijrochilarga tenglashtirildi. Oddiy qilib aytganda, haqiqiy ijodga ko'mak beruvchi va rivojlantiruvchi maxsus tashkilot ish boshladi.

"O'zbeknavo" estrada birlashmasining Qoraqalpog'iston Respublikasi va viloyatlar hududiy bo'linmalari faoliyatlariga ham rahbarlik qilishi, mazkur tashkilot oldiga qo'yilgan vazifalarni markazlashgan tarzda boshqarilishini ko'zda tutilganligi bilan birgalikda, badiiy-g'oyaviy yaxlitlikni ta'minlashga ham qaratildi. "O'zbeknavo" estrada birlashmasi bilan Anor Nazarov, Alisher Ikromov, Alisher Rasulov, Donil Iyosov, Bahrulla Lutfullaev, Dilorom Omonullaeva, Sultonali Rahmatov kabi bastakorlar, Qodir Mo'minov, Shokir Ahmedov, Ma'mura Ergasheva, Nasiba Madrahimova, Muyassar Sotvoldieva, Viloyat Oqilova kabi baletmeysterlari jodiy hamkorlik qilmoqda. Bu hamkorlik OzodbekNazarbekov, G'ulomjonYoqubov, Zulayho Boyxonova, Sobir Mo'minov, Ilhom Farmonov, Gulsanam Mamazoitova, Avaz Olimov, Izzat Ibragimov, Abdulla Shoma'rupov, Rayhon G'anieva, Rashid Xoliqov, Anvar G'aniev, G'iyos Boytoev, Mahmud Namozov, Mavluda Asalxo'jaeva, Tohir Sodiqov, Sevara Nazarxon, Shuhrat Qayumov, Feruza Jumaniyozova, Dilnoza Ismiyaminova, Samandar Hamroqulov, Yodgor Mirzajonov, Jahongir Otajonov, Jasur Mirsagatov, Sardor Rahimxon, Iroda Dilroz, Lola Ahmedova, Firdavs Pazleddinov, Hulkar Abdullaeva, Abduvali Rajabov, Sevinch Mo'minova, Shahlo Rustamova, Og'abek Sobirov, Anvar Sobirov, Akmal Isroilov, Hosila Rahimova, Toshpo'lat Matkarimov, Aziz Rajabiy va boshqalar ijodining mavzu jihatdan boyishida muhim o'rin tutdi.³[3]

Ular tomonidan yaratilgan asarlar Mustaqillik, Navro'z, "O'zbekiston – Vatanim manim", "Nihol", "Sharq taronalari" va shu kabi o'nlab Xalqaro va Respublika ko'rik-tanlovlarda, festival-forumlarda, bayram va tok-shoularda ijro qilina boshlandi. Ularning orasida Ozodbek Nazarbekov, Nasiba Abdullaeva, G'ulomjon Yoqubov, G'iyos Boytoev, Mahmud Nomozov, Gulsanam Mamazoitova kabi o'nlab xonandalar tomonidan ijro qilingan qo'shiqlar milliylik hamda badiiy-g'oyaviy saviyasining yuqoriligi bilan ajralibturadi. Qo'shiqlarda aks etgan milliylik, Vatanga sadoqat, qolaversa, xonandalar qalbida shakllanayotgan tafakkur – estrada qo'shiqchiligida jiddiy izlanish, yangi yo'nalishlarni topish jarayoni kechayotganidan dalolat desak, mubolag'a bo'lmaydi.

²Omonnulaeva D. Estrada xonandaligi. O'quv qo'llanma. Toshkent. 2007.

³To'raev Yu., Amanullaeva D. Voprosq metodiki prepodavaniyae stradnogopeniya. Uslubiy o'quv qo'llanma.T., 2004

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

- Mirzaeva N.A. Xonandalik uslubiyoti asoslari. Ma'ruzalar matni. Toshkent. 2008.
Omonnulaeva D. Estrada xonandaligi. O'quv qo'llanma. Toshkent. 2007.
To'raev Yu., Amanullaeva D. Voprosq metodiki prepodavaniyae stradnogopeniya. Uslubiy o'quv qo'llanma.T., 2004
Michael Pilhofer, Holly Day. Music Theory for Dummies. 2007.

